FOD SOCIALE ZEKERHEID
Directie-generaal Personen met een handicap
Nationale hoge raad voor personen met een handicap

tel.: +322509 84 21
fax: +32 (0)2 509 85.57
vragen naar: Veronique Duchenne
e-mail: Veronique.Duchenne@minsoc.fed.be

De heer Luc GOUTRY

Volksvertegenwoordiger

uw brief van
uw kenmerk

ons kenmerk NHRPH/VDE
datum 17/12/2008

bijlage(n)

Betreft: Wetsvoorstel tot wijziging van de wetgeving inzake de onbekwaamheidsstatuten wat de invoering van een globaal statuut betreft

Geachte heer Volksvertegenwoordiger,

De Nationale hoge raad voor personen met een handicap (NHRPH) heeft uw wetsvoorstel tot *wijziging van de wetgeving inzake de onbekwaamheidsstatuten wat de invoering van een globaal statuut betreft* (Doc. 52 1356/001) onderzocht.

In antwoord op uw presentatie van 20 oktober laatstleden voor de leden van onze raad die zeer talrijk aanwezig waren, kon het advies van de raad definitief vastgelegd worden. Het spijt ons u te moeten meedelen dat het advies over uw wetsvoorstel in zijn huidige vorm (Doc. 52 1356/001) over de hele lijn negatief is. Verder betreuren we het ook ten zeerste dat de raad niet van in het begin betrokken geweest is bij de uitwerking van dit voorstel.

In al zijn dossiers beroept de NHRPH zich absoluut en onvoorwaardelijk op het *VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap* dat België op 30 maart 2007 in New York ondertekende (in aanwezigheid van de NHRPH) en dat de verschillende parlementen in België aan het bekrachtigen zijn.

De principes verbonden met de sociale integratie en participatie van de persoon met een handicap, de ontwikkeling van zijn zelfstandigheid en zijn zelfontplooiing moeten zowel de stuwende kracht als het streefdoel zijn van iedere hervorming en elk beleid. Het respect voor de waardigheid en de wil van iedere persoon is bovendien een mensenrecht en geen enkele afwijking, gebrek of onbekwaamheid kunnen een schending van dat principe rechtvaardigen.

De NHRPH stelde met verbazing de afstand vast tussen de « verleidelijke » memorie van toelichting van de doelstellingen van het voorstel en de inhoud ervan, die fundamenteel

vervreemdend is en de rechtsbekwaamheid van de persoon met een handicap uitholt: in tegenstelling tot wat u aankondigt in uw motivering is er geen sprake van een uitbreiding van het stelsel van de voorlopige bewindvoering, maar wel een vervanging door de voogdij over minderjarigen. Dat betekent een onaanvaardbare stap achteruit voor personen met een handicap, zieken en bejaarden. Door het te willen vereenvoudigen ontdoet men het stelsel volledig van zijn personaliseerbare karakter.

Meer concreet stelt de NHRPH met bezorgdheid vast dat het voorstel

1. reducerende definities bevat, vaak zuiver medisch van aard, die niet van respect voor personen met een handicap getuigen. Die benadering staat lijnrecht tegenover de huidige filosofische benadering van de handicap.

   - Enkele voorbeelden: art. 400-1*: « Als stoornis in de geestesvermogens wordt beschouwd: de gebrekkige ontwikkeling van of de handicap of ziekelijke stoornis in de geestesvermogens ».* Tegenwoordig wordt algemeen aangenomen dat de handicap geen stoornis is, maar het gevolg van de interactie tussen de persoon met een gegeven onvermogen en de omgevende micro- en macromaatschappij.
   - Art. 407-3: *« Behoudens andersluidende bepaling wordt de voor de toepassing van dit hoofdstuk als pupil beschouwd: de persoon over wie de voogdij ontstaat zoals bedoeld in de artikelen 407-1 of 407-2 ».* Het gebruik van termen als « pupil » die overduidelijk naar de kinderjaren verwijzen infantiliseert de persoon. Een term als « beschermde volwassene » of « beschermde meerderjarige » is wenselijker.
   - Verschillende artikelen snijden het begrip « *vereiste onderscheidingsvermogen* » aan. Wat wordt daarmee bedoeld? Vanaf welk punt wordt beslist dat een persoon dat vermogen al dan niet heeft? Vanuit het principe van het respect voor en de erkenning van zijn rechten heeft een persoon ook plichten. Een mentale handicap als reden tot verzaking aan de plichten is ondenkbaar: veel personen met een handicap hebben plichten waar ze onder geen beding van ontslagen mogen worden.

2. Een erg grote materiële draagwijdte heeft: het betreft zieken, personen met een mentale of fysieke handicap, bejaarden, personen met een sociaal probleem die een gevaar kunnen betekenen voor hun familie (druggebruikers, verkwisters, enz.). De NHRPH is van mening dat dat aanleiding geeft tot een samengooien van verschillende categorieën, wat nadelig is voor elk van die doelgroepen. Men moet zich heel voorzichtig opstellen tegenover problemen van sociale vertegenwoordiging (drugsverslaafden, alcoholisten,…), want veel gevallen zijn veeleer een kwestie van volksgezondheid dan van handicap.

3. Naar eigen zeggen geen invloed zal hebben op de wet inzake plaatsing van 1990 noch op de wet inzake patiëntenrechten van 2002, *aanpassingen aan dit voorstel uitgezonderd* ???? (memorie van toelichting). Die formulering is dubbelzinnig en zaait verwarring bij de evaluatie van de draagwijdte van elke reglementering: dat betekent zo veel als zeggen dat er geen veranderingen zijn behalve als die er wel zijn, maar dan zonder expliciet te zeggen dat er veranderingen gaande zijn!

4. Automaties inhoudt tussen louter materiële vaststellingen en zware juridische gevolgen, zonder enige mogelijke beoordeling van de rechtbank. « *De meerderjarige die wegens een stoornis in zijn lichamelijke of geestesvermogens geheel of gedeeltelijk, zij het tijdelijk, niet in staat is zijn persoon te leiden of zijn goederen te beheren,* ***wordt*** *onder bescherming geplaatst.* » (art. 400-1). Zo gaat men voorbij aan het feit dat de handicap kan verschillen voor een zelfde onbekwaamheid volgens de sociale vereisten en de geleverde bijstand, maar ook en vooral dat de rechtsbekwaamheid bestaat uit de uitoefening van die bekwaamheid en het genot ervan; zelfs als de eerste vermindert, blijft de tweede intact bij personen met een fysieke handicap. Dat automatisme heeft ook een impact in de mate dat het geen recht doet aan de bevoegdheid van de rechter of aan de maatregelen van informele bescherming die zo geprezen worden in de toelichting van het voorstel. Voor de NHRPH is het evident dat deze rigide verklaring, volledig in tegenspraak met het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap, fundamenteel moet worden herdacht en herschreven in de geest van de principieel veronderstelde bekwaamheid van de persoon. Kortom, in het licht van de concrete onderzoeksmogelijkheden die het voorstel aan de vrederechter toekent, is de NHRPH van mening dat de bewering dat schakeringen binnen het kader van het huidige voorstel mogelijk zijn veeleer tot het domein van de eventualiteiten dan van de zekerheden behoort. In alle omstandigheden moet men de toegankelijkheidsproblemen onderscheiden, want die staan volledig los van het onbekwaamheidsvraagstuk. Bovendien is het niet nodig om voor een zuiver fysieke handicap een administratieve procedure te lanceren. Verder moet men er zich rekenschap van geven dat een beschermingssysteem altijd enigszins een inbreuk op de persoonlijke vrijheid inhoudt.

5. Niet respecteert wat in artikel 12 van het VN-verdrag bepaald wordt met betrekking tot de rechten van de personen met een handicap. In dat artikel wordt duidelijk het principe ingevoerd van de deelname van de persoon met een handicap aan de beslissingname. In het huidige voorstel wordt de persoon met een handicap onder het mom van de bescherming van de persoon en zijn goederen uit de beslissingssfeer geduwd. Hij komt zo in een stelsel van pure voogdij terecht. Enkele voorbeelden: herziene artikels 348-5 inzake adoptie: « *wordt de toestemming door de voogd gegeven»*; art. 402-1: *« tot de handelingen die de voogd alleen optredend kan stellen »*; art. 404-2: « *de beschermde persoon onbekwaam voor alle handelingen van het burgerlijke leven. In dit geval kan de vrederechter het kind, op verzoek van de moeder en de vader of een van hen, onder hun ouderlijk gezag laten of daar opnieuw onder plaatsen »;* art. 404-1: *« De vrederechter kan in de gevallen van art. 400 een beschermingsmaatregel van onbekwaamheid bevelen »*. Door een persoon meteen als « onbekwaam » te bestempelen ondergraaft men ernstig de fundamenten zelf van het Verdrag waarin bij elke gelegenheid de wens geuit wordt om te vertrekken vanuit een positie van gelijkheid. We zitten hier volop in de stereotypen en de vooroordelen die het Verdrag net wil bestrijden. In essentie stelt de NHRPH zich de vraag waarom in het voorstel de voorkeur wordt gegeven aan het stelsel van de vertegenwoordiging (voogdij) boven dat van de assistentie. Onder die voorwaarden is het onmogelijk om het voorstel in overeenstemming te brengen met de bepalingen in het

Verdrag. Waarom niet beginnen met te verklaren dat, voor wat de beslissingssfeer betreft, bekwaamheid de regel is en bescherming de uitzondering.

6. In zijn bepalingen van gemeen recht alle macht aan de voogd geeft wanneer er twijfel rijst over de bekwaamheid van de persoon met een handicap met betrekking tot de uitoefening of het genot van zijn rechten zoals gewoonlijk sociaal aanvaard is. Zo preciseert art. 404-2 dat « *Bij gebreke van aanwijzingen is de beschermde persoon onbekwaam voor alle handelingen van het burgerlijke leven. In dit geval kan de vrederechter het kind […] onder hun ouderlijk gezag […] plaatsen ».* Daarmee belanden we in een stelsel dat toegepast zal worden wegens het ontbreken van elke mogelijke inschatting van de rechter. Overigens wordt de persoon hier ei zo na tot een voorwerp gereduceerd: in dezelfde zin over de « beschermde persoon » wordt de volwassene weer een « kind […] onder hun ouderlijk gezag »!

7. De macht van de vrederechter vergroot zonder hem de middelen te geven om de financiële basis en de omvang van de bescherming te evalueren. De verklarende formulering van bepaalde artikelen, in het kader van huwelijk en adoptie bijvoorbeeld, kent zo een grote macht toe aan het gemeen recht dat de vrederechter er alleen van kan afwijken met kracht van rechtvaardiging; hiervoor heeft hij niet de nodige tijd en soms zelfs niet de nodige kennis. Zo vraagt de NHRPH zich af hoe het begrip kind-pupil en de toestemming om te huwen te verzoenen zijn. Wie geeft de toestemming bij een huwelijk? Hoe zal de rechter oordelen over de « wilsgeschiktheid » van de persoon (art.145-2)? Overigens, de overweging om uit te gaan van de onbekwaamheid in mogelijke situaties zoals een huwelijk, het sluiten van een huwelijkscontract of een echtscheiding houdt een vorm van informele voogdij in en zet de deur wijd open voor allerlei misbruiken.

8. De persoon met een handicap elke mogelijkheid van deelname aan de beslissing of zelfs maar van raadpleging uit handen neemt in mogelijke kwesties zoals afstamming en adoptie. De NHRPH ziet echt niet in waarom, aangezien de persoon blijft beschikken over zijn totale bekwaamheid van het genieten en uitoefenen van zijn rechten, mits hulp bij de beslissing als dat nodig mocht blijken.

9. De vrederechter ertoe aanzet het informele werk van de gevolmachtigde naar waarde te schatten. Dat is a priori erg tegenstrijdig: hoe een opdracht controleren die inhoudelijk soms erg onsamenhangend is? Welke sancties worden voorzien?

10. De deur openzet voor interpretaties met zware gevolgen. Zo maakt de NHRPH zich ongerust over de reikwijdte van art. 400-2: « *Een minderjarige kan in dezelfde omstandigheden onder bescherming worden geplaatst indien zijn toestand laat uitschijnen dat hij bij zijn meerderjarigheid onder bescherming zal moeten worden geplaatst* ». De deur staat dus wagenwijd open voor de brede interpretaties van de omgeving. In de toelichting wordt overigens heel duidelijk het volgende gezegd: « Enerzijds kan op die manier de ongeschiktheid tot uitoefening van de (toenemende) rechten die toekomen aan

minderjarigen worden opgevangen ». Een jongere 'met wie het niet de goede kant opgaat' volgens een bepaalde opvatting binnen de familiale moraal zou in een stelsel van maximale bescherming kunnen belanden zonder dat zijn houding zelfs maar gelinkt is aan het bestaan van enig gebrek of een belemmerende onbekwaamheid.

11. De vertrouwenspersoon niet goed laat renderen in zijn rol van persoon die dicht bij de persoon met de handicap staat. Uit de huidige praktijk zijn nochtans al duidelijk de voordelen van die instelling gebleken, met name voor het wegwerken van de 'scherpe kantjes'.

12. De rechten van derden in juridische en/of commerciële verhoudingen mogelijk niet beter zal respecteren.

13. De mogelijkheid vermeldt van het machtigen van een onomkeerbare sterilisatie via beslissing van de vrederechter, een vreselijke daad waarmee de NHRPH in geen geval kan instemmen (art. 428-4). Die bepaling is volledig in tegenspraak met artikel 12 van het Verdrag tot bescherming van de Mens en de fundamentele Vrijheden. Verder zegt het Raadgevend Comité voor Bio-ethiek België in advies nr. 8 van 14 september 1998 het volgende: « *In overeenstemming met het advies van de Nationale Raad van de Orde van de geneesheren, wijst het Comité een voorafgaande tussenkomst van een bevoegd rechtscollege af; dit zou de procedure verzwaren en de betrokkenen nutteloos traumatiseren. Verder is het Comité de mening toegedaan dat de magistraten niet over een specifieke bekwaamheid beschikken om de gegrondheid van het besluit van het multidisciplinaire team te beoordelen ».*

14. Geen beperking oplegt voor het aantal dossiers per voogd. Het is nochtans algemeen bekend dat advocaten vaak bedolven raken onder de massa dossiers die ze moeten behandelen en waarvoor ze de tijd noch de vereiste competenties hebben.

15. In één tekst elementen uit verschillende domeinen op een hoop gooit die in wezen los van elkaar staan, namelijk de persoon en de goederen. De NHRPH is van mening dat beide types van bescherming aan verschillende personen moeten worden toevertrouwd om belangenconflicten tussen het financieel beheer en het welzijn van de persoon te vermijden.

Op grond van deze vaststellingen – de opsomming is niet exhaustief – brengt de Nationale hoge raad voor personen met een handicap een negatief advies uit over het wetsvoorstel *tot wijziging van de wetgeving inzake de onbekwaamheidsstatuten wat de invoering van een globaal statuut betreft* (Doc. 52 1356/001).

De NHRPH heeft vernomen dat u het wetsvoorstel ondertussen aan het herzien bent. De raad vraagt dan ook met aandrang om op de hoogte gehouden te worden van de verdere werkzaamheden op dit gebied en om verder geraadpleegd te worden.

Met de meeste hoogachting,

Voor de NHRPH,
De voorzitter:

Jokke ROMBAUTS